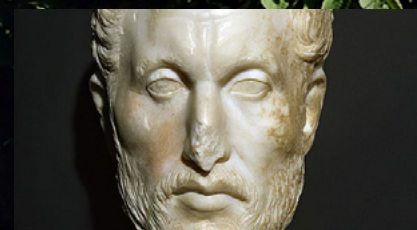

AKROPOLITANEC

— ZA BOLJŠEGA ČLOVEKA IN BOLJŠI SVET —

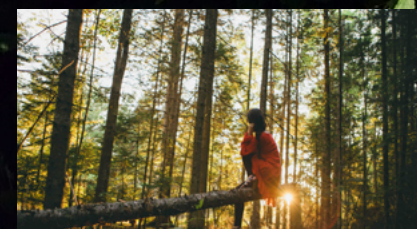
ALI OBSTAJA
SVOBODNA VOLJA?

FABIJ MAKSIM –
STRATEGIJA POTRPEŽLJIVOSTI

FILOZOFSKA EKOLOGIJA

www.akropola.org

FILOZOFIJA

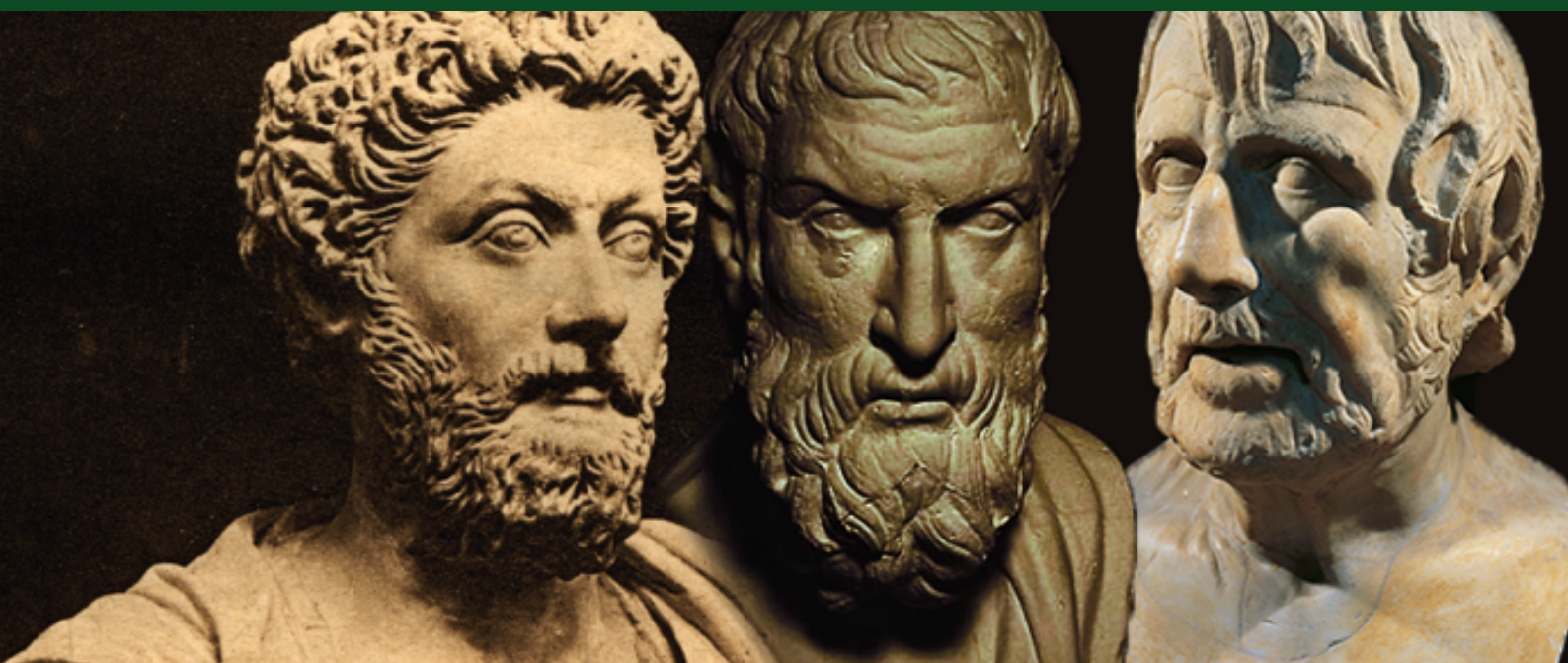
KULTURA

PROSTOVOLJSTVO

PRISLUHNITE SKLOPU PREDAVANJ:

STOIČNO UČENJE ZA DANAŠNJI ČAS

Nasveti velikih stoičnih modrecev

PETEK, 7. IN PETEK, 14. MAJ 2021

OD 18:00 DO 21:00

"Živim v prepričanju, da sem rojen za druge, za kar sem hvaležen materi naravi, kajti kako bi lahko ona bolje poskrbela zame? Mene, enega, je podarila vsem, a meni, enemu, vse."

L. A. Seneca

AKROPOLITANEC

NOVA AKROPOLA | kulturno društvo

www.akropola.org

APRIL 2021 | ŠT. 67

NASLOV

NOVA AKROPOLA | Ljubljana

Wolfova 8, 1000 Ljubljana

01/25 11 487

NOVA AKROPOLA | Maribor

Tyrševa 7, 2000 Maribor

02/620 32 40

040 709 955

ODPIRALNI ČAS:

PON–ČET 18h–22h

IZDAJATELJ

NOVA AKROPOLA SLOVENIJA

akropolitanec@akropola.org

UREDNIŠTVO

Glavni urednik: Stjepan Palajsa

Urednik: Andrej Praček

Prevajalka in lektorica: Klavdija Blažun

Grafična oblikovalka: Nija Androjna

V TEJ ŠTEVILKI:

• DRUŽBA: SODOBNA TEHNOLOGIJA	4
• FILOZOFIJA: ALI OBSTAJA SVOBODNA VOLJA?	6
• ZGODOVINA: FABIJ MAKSIM – STRATEGIJA POTRPEŽLJIVOSTI	8
• EKOLOGIJA: FILOZOFSKA EKOLOGIJA	10
• UMETNOST: TIZIAN: SPAJANJE SENZUALNEGA Z BOŽANSKIM	15

Na naslovnici:
Kip Fabija Maksima v parku dvorca Schönbrunn

B E S E D A
U R E D N I K A

MOČ SUBTILNEGA

Sprašujem se, kako to, da vsi dobro poznamo agresivneže, kot so Adolf Hitler, Josip Stalin, Francisco Pizarro, in ostale brezčutne voditelje, ki so svoje ime v zgodovinskih knjigah zapisali s krvjo tisočih nedolžnih ljudi – medtem pa ostajajo skoraj nepoznani varuhi miru, kot sta Arhit Tarentski ali Fabij Maksim, ki so se izogibali masakrom in kakršnim koli nasilnim reševanjem sporov? Zakaj teh ne povzdignemo na zaslužen piedestal? Teh mož trdnega značaja, ki so pod največjimi pritiski znali ohraniti mirno kri in postopali preudarno ter nenasilno. Nikar ne prezrimo dejstva, da so s svojim ravnanjem obvarovali veliko mladih mož in njihovih družin pred hudo bolečino. In to na obeh vojskujočih se straneh ... Mar ni to nekaj nadvse pomembnega za vladarja, na odločitvah katerega visi usoda mnogih državljanov? Mislim, da bi njihova imena morala zlato sijati iz analov zgodovine, tako močno, da jih nihče več ne bi prezrl.

Zavedam se, da se v določenih trenutkih ni možno izogniti vojnem in je treba tudi s silo braniti civilizacijske ideale pred nasilneži. Vendar imamo tudi v teh težkih trenutkih možnost izbrati svoj odziv. Užaljeni ali z ranjenim ponosom v enem ekstremu, ali častihlepno divji v nasprotnem, po navadi odreagiramo silovito kot zver... Lahko pa postopamo preudarno, kot je v človeški naravi... Gre za dve vrste moči, ki ju lahko razvijemo in uporabimo. In mislim, da je le slednja dostojna človeka.

Ne le to, tudi učinkovitejša je. Resnična moč človeka namreč ni v njegovi grobi naravi, temveč v umu. Prav um je namreč tisti, ki nas loči od živali. In zaradi njega smo od živali tudi močnejši, čeprav se ne moremo kosati z njihovimi mišicami, čekani, kremplji, strupi, ... Torej smo močnejši prav zaradi subtilnejšega uma.

To je moč subtilnega. Moč, ki ne terja nasilja, da bi uveljavila in ubranila svoj prav. Moč, ki ne rjove, da bi ustražovala, in ki si ne prizadeva, da bi druge sključila, temveč je to moč, ki išče spravo in povezovanje z najmanjšo možno mero neprijetnih posledic.

To je moč, ki na svojem "pohodu" za seboj ne pušča krikov bolečin, temveč se kot nežna meglica v tišini spusti na "bojno polje", da bi pomirila razvnete strasti ...

Po svoji naravi je ta moč torej mirna in verjetno zato ostane neopazna. Vendar neopazna ostane le grobem ušesu, ki je dovetno zgolj za glasen hrup. Morda imamo kot družba še vedno pregroba psihična čutila, ki le stežka zaznajo prefinjene zvoke življenja. Morda še nismo dovolj dovetni za to, kar je Lepo in Dobro.

Če je tako, potem moramo našo pozornost z grobih psihičnih področij začeti dvigovati na bolj prefinjena. Verjamem, da je subtilnost uma in čustev moč novega časa – človeka prihodnosti. Morda bo to naša jutrišnja realnost, vendar le če bomo danes odločneje ubirali korake v tej smeri.

Andrej Praček, urednik

ALI OBSTAJA SVOBODNA VOLJA?

JULIAN SCOTT

Vprašanje svobodne volje je eno najstarejših vprašanj človeštva. Stari Grki so ga obravnavali v svojih tragedijah, na primer Kralj Ojdip, v katerem se je zdelo, da je junakova usoda že vnaprej določena, kljub njegovim poskusom, da bi ji ubežal oziroma jo spremenil. Grki in njihovi kulturni nasledniki Rimljani, so imeli prisposodbo o treh Mojrah oziroma Parkah, ki so krojile usode ljudi in pretrgale nit življenja v že vnaprej določenem trenutku.

Na vzhodu so odgovore na vprašanja svobodne volje pomagali podati prek naukov o darmi, karmi in reinkarnaciji. Darma je zakon, v skladu s katerim ima življenje vsakega bitja smisel, ki izhaja iz njegove notranje narave. Želod bo nekoč postal hrast, tako se bo tudi človek razvijal do svoje popolne oblike, za to pa je potreben čas ... veliko časa (pri tej razlagi nam pomaga nauk o reinkarnaciji). Karma je zakon akcije in reakcije, kar pomeni, da bo vsaki odločitvi na kateri koli ravni obstoja (tudi na nam nevidnih mentalnih in čustvenih ravneh), sledila tudi reakcija,

glede na to, ali je naše dejanje v skladu z zakoni narave ali ne. Na tak način si gradimo karmo, dobro ali slabo, ki nam prinaša bodisi sladke bodisi grenke sadove naših preteklih dejanj. Namen tega delovanja karme je pomoč pri odkrivanju zakonitosti narave, ohranjanje pravice in zagotavljanje varnosti sistema, saj bi svobodna izbira posameznika brez posledic pomenila zlom sistema na vesoljni ravni.

STOIKI SO VERJELI, DA JE VELIKO ZUNANJIH ŽIVLJENJSKIH OKOLIŠČIN ZUNAJ NAŠE MOČI.

NEKAJ TEH DEJAVNIKOV LAHKO PREOBLIKUJEMO DO DOLOČENE MERE, MEDTEM KO DRUGIH NE MOREMO.

Ta pogled hkrati vključuje koncept o tem, da vse vodi višja inteligenca in da obstaja element svobodne volje posameznika kot pri igralcu na odru življenja. Vzhodni filozofi bi trdili, da je prišel v tragično življenje zaradi nabrane karme iz prejšnjih življenj ali zaradi karme svoje družine ali kulture, kateri je pripadal. Ampak to, kar je v njegovi moči, je izbira, kako

se odzove na dano okoliščino: z dostojanstvom in plemenitostjo ali pa z zamero, jezo, grenkobo in sovraštvom.

Stoiki starega Rima, kot sta Epiktet in Mark Avrelij, so imeli podoben pogled. Verjeli so, da je veliko zunanjih življenjskih okoliščin zunaj naše moči, na primer družina ali država v kateri smo se rodili, zdravje, ugled, premoženje in podobno. Nekaj teh dejavnikov lahko preoblikujemo do določene mere, medtem ko drugih ne moremo – na primer če si se rodil kot fevdalni podložnik v srednjem veku, so bile možnosti spremembe tvojega

ZAKON VZROKA IN POSLEDICE?

življenja majhne. Ali če si bil nepravilno aretiran v policijski državi, je tudi v tem primeru malo možnosti pobega. Potemtakem je svobodna volja omejena z zunanjimi dejavniki, vendar je po pričevanju stoikov neskončna, če obravnava naš notranji svet in odločitve. Nihče nas ne more prisiliti v drugačno mišljenje ali obnašanje; priložnostim, ki se pojavijo v življenju, se lahko odrečemo, jih izkoristimo ali pa samo preišljamo o njih, in prav tukaj se nahaja svoboda naših odločitev.

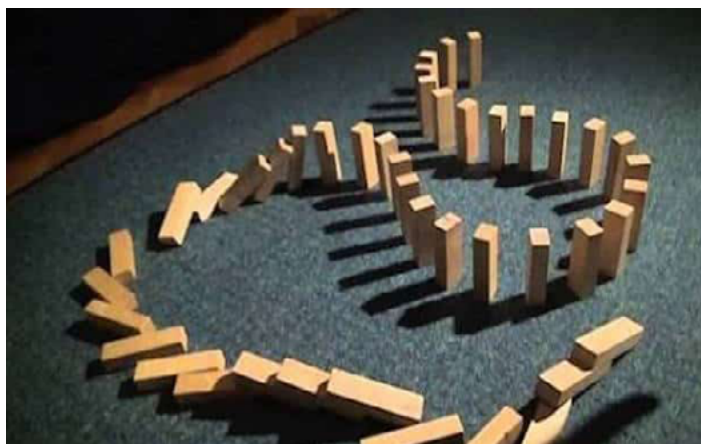

Za nekatere mislece svobodna volja ni samo omejena, ampak niti ne obstaja.

V srednjeveški krščanski in islamski filozofiji je bilo glavno vprašanje, ali ima posameznik svobodo izbire. Nekaj drznih mislecev je celo podvomilo v svobodo izbire Boga samega.

Na eni strani so tisti, ki trdijo, da je Bog vsemogočni ustvarjalec, od katerega so odvisni vsi vidki našega življenja. Na drugi strani pa so tisti, ki trdijo, da nam je Bog zgolj zagotovil svobodno izbiro dejanj, naj bodo slaba ali dobra. Brez tega bi življenje izgubilo smisel.

V renesansi je ideja svobodne volje pridobila več privrženecov. Človeka je prežal občutek samozavesti in optimizma, saj so verjeli, da je posameznik gospodar lastne usode, s čimer je lahko dosegel karkoli, vse to pa se je kazalo v umetnosti in kulturi tega časa.

DETERMINIZEM?

V RENESANSI JE IDEJA SVOBODNE VOLJE PRIDOBILA VEČ PRIVRŽENCEV, KAR SE JE ODRAŽALO TUDI V UMETNOSTI IN KULTURI.

Nekaj stoletij pozneje se je začela prevladati pesimistična filozofija. David Hume (1711–1776) je trdil, da je človeško bitje kljub sposobnosti sklepanja, podvrženo svojim strastem, kar pomeni, da nima popolnoma svobodne izbire. Podobno idejo zasledimo tudi v Freudovem pogledu na človeka – temu vladajo gonski vzgibi, ki jih nadzira družbeni filter, tega pa moramo vzdrževati, če želimo oblast nad goni. Dogodka, ki sta potrdila to teorijo, sta bila krvoločna prva svetovna vojna in druga svetovna vojna, polna grozot. Kakšnih vse krutosti je bil zmožen domnevno civilizirani človek, potem ko je odpadla površinska glazura civilizacije?

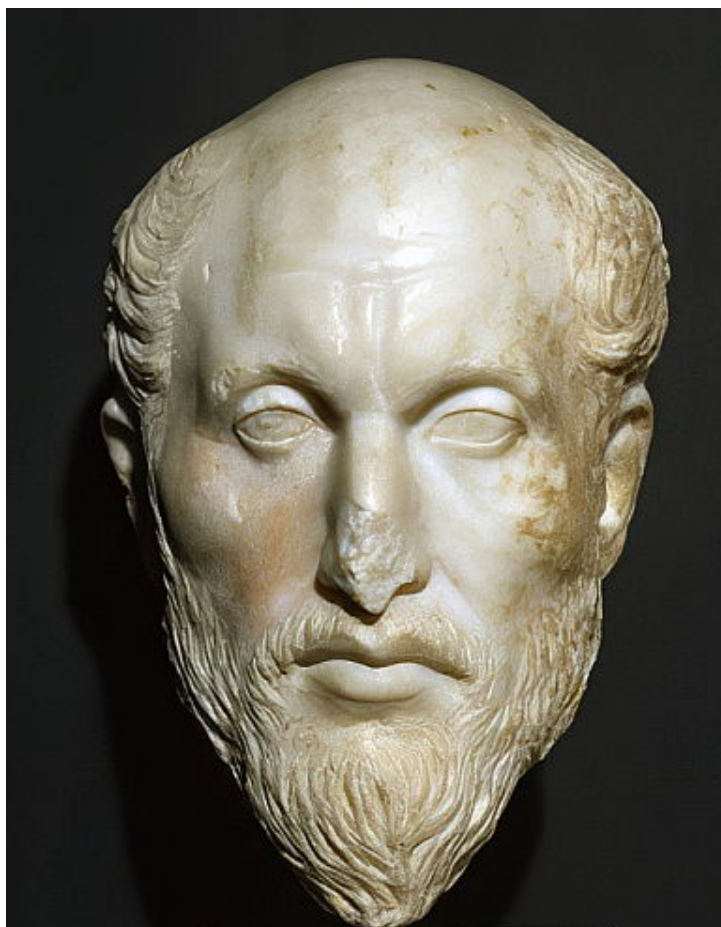
Kaj je potem resnična narava svobodne volje? Dandanes si znanstvene raziskave prizadevajo dokazati, da svobodna volja ne obstaja, seveda pa se moramo zavedati, da so se mnoge znanstvene trditve izkazale za nepopolne, zato je lažje obravnavati svobodno voljo s filozofskega stališča. Ali lahko potemtakem odgovorimo na prejšnje vprašanje? Argument znanosti lahko dojemamo kot manifestacijo pogleda determinizma. Dejstvo je da sta oba pogleda (determinizem in svobodna volja) delno veljavna, kot priča učenje o karmi in darmi. Karma je deterministična, vendar se lahko kljub temu svobodno odločamo glede na trenutne okoliščine.

Neoplatonistični filozof Plotin trdi, da je razlog za našo prezaposlenost z vprašanjem svobodne volje ta, da "nas ženejo kompulzivni vzgibi, siloviti napadi strasti, ki trgajo našo dušo, pri čemer imamo občutek, da nas te izkušnje obvladujejo, mi pa živimo po njihovem nareku, kot njihovi sužnji [podobno Humovem vidiku, op. avt.] ... Zato se sprašujemo, ali sploh smo kaj in ali imamo moč v tem svetu." Ali sploh smo karkoli? Smo resnični ali pa, kot v *Matrix* (The Matrix), rezultat računalniške simulacije, ki jo je sprogrimirala brezčutna inteligenca? Plotin bi rekel, da se moramo za odgovor na to vprašanje ponovno vrniti v samo bistvo univerzuma, ki bi moralo biti nekakšno eno in edino prvotno načelo, vzrok brez vzroka. Je to načelo (indijski filozofi so ga imenovali kar "Tisto") vključevalo svobodno voljo ali pa je bilo celotno veselje ustvarjeno samodejno, zgolj naključno oziroma zaradi prvega načela, ki ga je v stvaritev našega veselja po nekakšni nujnosti "primorala" njegova lastna narava?

V primeru naključja Plotin ovrže to trditev, saj naključje ne more obstajati pred prvotnim načelom, saj je to prvotno načelo izvor vsega. V drugem primeru, načelo ne more biti podrejeno nujnosti, saj vsi zakoni izvirajo iz bistva univerzuma in bi bilo nenavadno, da bi bilo absolutno dobro čemurkoli podrejeno. V tako kratkem članku je težko podrobno razložiti Plotinove argumente, vendar obstaja za tiste bolj radovedne zbirka knjig Eneade, natančneje pa to opisuje v delu iz te zbirke, imenovanem "O svobodni volji in enem".

NAKLJUČJE?

PLOTIN, NEOPLATONISTIČNI FILOZOF (204/5-270)

V Plotinovi filozofiji je svet nastal zaradi emanacije: vse izhaja iz Enega, drugega principa ali "bitja", imenovanega "Umno načelo", ki ustvari "Duha". Duh ima lastnosti Umnega načela in nazadnje tudi lastnosti Prvega Načela. Potemtakem si, kot soudeleženci Duha, tudi delimo del resničnega "bitja", torej če odgovorimo na Plotinovo vprašanje, zares smo resnični oz. je resničen vsaj del nas.

V tem primeru imamo svobodno voljo, saj lahko zaradi tega, kar je v nas, neodvisno delujemo v katerih koli okoliščinah. V praksi to pomeni, da četudi se zjutraj zbudimo slabe volje, morda zaradi slabih sanj, prebavnih motenj, prepira z našim partnerjem ali pa težav v službi, lahko uporabimo našo voljo in se ne predamo slabim občutkom oz. čemurkoli, kar bi omajalo naše človeško dostojanstvo.

Prepričanje v svobodno voljo ne zanika obstoja naključja in determinizma v določenih vidikih življenja; oba dejavnika lahko sobivata ob modrem ravnanju.

S O D O B N A T E H N O L O G I J A

SABINE LEITNER

Predstavljajte si, da se naša fizična moč skoraj čez noč večkratno poveča: da nenadoma postanemo tako močni, da se moramo stvari dotikati zelo previdno, ker bi jih sicer zlahka zdrobili; da postanemo oglušujoče glasni; da se naša hoja tako pospeši, da se moramo osredotočiti na izogibanje trkom; da smo tako visoki in veliki, da vsako naše gibanje ogroža stvari in bitja okoli nas. Čeprav bi imeli s pridobljeno močjo veliko prednosti, je povsem jasno, da bi morali biti tudi veliko previdnejši, odgovornejši in pozornejši na druge, da jim ne bi škodovali.

To nam je na svoj način prinesla tehnologija: stroji omogočajo enemu človeku, da opravlja delo več ljudi; internet omogoča, da naš glas sliši na tisoče ali celo več ljudi; prevozna sredstva so čedalje hitrejša, posledice mnogih naših procesov pa so postale tako hude, da vplivajo tudi na vse ostalo. Kaj jemo, kje kupujemo, katere peticije podpiramo na spletu, kaj objavljamo na spletu, katera prevozna sredstva uporabljamo, kako preživljamo prosti čas – danes ima lahko posameznik veliko večji vpliv kot kadar koli prej, še posebej zato, ker nas je na svetu več kot 7 milijard, planet pa ni povečal svoje velikosti ali naravnih virov.

Čeprav se je tehnologija razvila do nepredstavljenih razsežnosti, ljudje temu razvoju na žalost nismo sledili v enaki meri. Duševno, duhovno in moralno smo še vedno enaki, povrhu vsega pa smo vzgojeni še v duhu ideje, da imamo vso pravico, da vedno postavimo sebe na prvo mesto. Postmoderna etika se prepleta s konceptom osebnega razvoja: vse se vrti okoli mene, dobro je tisto, kar je dobro zame.

Ni težko razumeti, da ima lahko povečanje načinov in sredstev za doseganje čedalje bolj sebičnih ciljev zelo nevarne posledice. Britanski astronom Sir Martin Rees v

svoji knjigi *Our Final Century: Will the Human Race Survive the Twenty-first Century?* trdi, da sta Zemlja in človeštvo v veliko večji nevarnosti zaradi možnih učinkov sodobne tehnologije, kot se to predvideva. Avtor zelo drzno ocenjuje, da ima človeštvo le petdeset odstotkov možnosti, da preživi 21. stoletje.

Ne glede na to, ali ima prav ali ne, je skrajni čas, da poiščemo izhod iz pasti samovšečnosti in začnemo znova razmišljati o celoti, katere del smo. To ni pomembno samo na individualni, ampak tudi na kolektivni ravni. Ne moremo še naprej izbirati le tega, kar je najbolje za našo skupnost ali državo. Merilo izbire mora biti, kaj je najboljše za človeštvo, za naš planet, kaj je dolgoročno najboljše. V ta namen moramo razviti svoje notranje človeške sposobnosti. Obstaja temeljna in bistvena povezava med našim notranjim razvojem in globalnimi izzivi, s katerimi se soočamo. Rešimo jih lahko samo z rastjo, prevzemanjem odgovornosti in razvijanjem potrebne modrosti za sprejemanje pravih odločitev. Morda je ravno kriza tisto, kar potrebujemo. 🙏

FABIJ MAKSIM – STRATEGIJA POTRPEŽLJIVOSTI

ERIK ŠKARA

Kadar govorimo o velikanih starega Rima, se večinoma omenjajo Julij Cezar, Oktavijan Avgust ali Cicero kot najbolj znani med njimi. Vendar so v obdobju rimske republike obstajali velikani, o katerih se ne govori veliko. Eden izmed njih je konzul Fabij Maksim¹, ki je bil znan po svoji blagosti in pravičnosti. Starogrški zgodovinar Plutarh nam pripoveduje, da je bil po naravi miren, tih, dobrotljiv in blag do prijateljev. Poroča tudi, da se je počasi učil, zato so ga tisti, ki so ga površno poznali, imeli za nekoliko omejenega. Toda tisti, ki so ga bolje poznali, so vedeli, da ima trden značaj, ki izhaja iz njegove notranje moči in poguma. Pozneje, ko je zrasel v zrelega človeka, se je njegova previdnost združila z razumnostjo, njegova vztrajnost in stabilnost pa sta mu omogočila, da ni izgubil samokontrole in je bil nepodkupljiv. Navedeno

je tudi, da so bili njegovi govori jedrnati in globoki. V njih ni izpostavljajal sebe ali laskal množici, ampak je vedno imel v mislih, da se je zavzemal za dobro republike. Na srečo je imel priložnost, da je to storil, ker je bil petkrat konzul² in dvakrat diktator³. Izraz diktator ima danes izrazito negativno konotacijo, ker označuje ambicioznega in arogantnega človeka, ki zatira ljudi. Toda v času rimske republike je bil to človek, ki je imel samozavest, preudarnost, pravičnost in druge vrline, da se je lahko dostojno spopadal s kriznimi okoliščinami.

Za prav takega se je izkazal Fabij Maksim v ključnih trenutkih druge punske vojne, ko se je kartažanski vojskovodja Hanibal po neustavljivem opustošenju osrednje Italije znašel pred vrati Rima. Njegovo napredovanje je poskušal ustaviti

**KIP FABIJA MAKSIMA V PARKU
DVORCA SCHÖNBRUNN**

¹ Kvint Fabij Maksim Verukos Kunktator (280 pr. n. št. - 203 pr. n. št.) se je rodil, živel in umrl v Rimu.

² Konzul je bil v času Rimske republike naziv dveh najvišjih uradnikov, ki sta bila od leta 509 pr. n. št. izvoljena za eno leto. Imela sta najvišjo sodno, vojaško in upravno oblast.

³ Diktator je bil izvoljen v kriznih časih, običajno za šest mesecev. V tem času je bila vsa oblast v njegovih rokah, vključno s pravico odločanja o vojni in miru.

tedanji konzul Flaminiј leta 217 pr. n. št., toda rimska vojska je doživela hud poraz in med velikimi žrtvami je bil ubit tudi Flaminiј. Novica o tem je v Rimu povzročila paniko, zato je senat zaradi izrednih razmer, v katerih se je znašla republika, glasoval za izredno upravo in Fabij Maksim je bil drugič izvoljen za diktatorja. Fabij je imel govor pred zbranimi ljudmi in vojsko ter poudaril, da je treba častiti bogove in se ne bati sovražnika. S tem jih je opogumil ter prebudil optimizem in upanje na zmago.

Ker se je zavedal moči nasprotnika, je uporabil strategijo izogibanja odločilni bitki z nenehnim izčrpavanjem sovražne vojske v manjših bojih in z zaustavljanjem oskrbovalne verige s taktiko "požgane zemlje". Hkrati je skušal preprečiti Hanibalov strateški cilj, da bi ločil Rim od njegovih italijanskih zaveznikov. Toda del rimske vojske, senata in prebivalcev Rima je imel Fabija Maksima za strahopetca in neodločneža. O njem so govorili s prezirom, češ da je nesposoben. Celo poveljnik rimske konjenice Minucij, ki je bil precej mlajši od njega, se je posmehoval njegovi taktiki. Več prijateljev mu je svetovalo, naj se bori, da se znebi slabega slovesa, na kar je odgovoril:

"V tem primeru bi bil res večji strahopetec, kot se zdi sedaj, če bi iz strahu pred norčevanjem in žaljivkami opustil svoje zrele načrte."

Le Hanibal ga ni imel za nesposobnega, ker je dobro razumel Fabijevo taktiko.

Del vojakov, ki ni bil zadovoljen z razvojem dogodkov, je skupaj s senatom in ljudstvom pristal na strani Minucija, del pa je ostal zvest Fabiju. Minucij se je odločil napasti Hanibala, ki je vedel, da je v rimski vojski prišlo do razkola, in to je izkoristil ter ga zvabil v past. Minucij je utrpel izgubo v vojski, Fabij pa je, ko je to opazil od daleč, rekel:

"Zdaj, vojaki, vsi pohitite, pri tem pa imejte v mislih Marka Minucija, saj je ta mož velik in domoljuben. In če ga je njegova goreča želja pregnati sovražnika zapeljala, ga bomo obtoževali ob drugi priložnosti".

Po bitki Fabij ni pokazal arogance niti ni Munciju izrekel ostre besede.

Minucij je zbral vojsko, ki mu je bila naklonjena, in ji dejal:

"Moji tovariši, ne delajte napak pri velikih podvigih, ki presegajo človeško moč, toda če svoje neuspehe

po napaki uporabite kot lekcijo za prihodnost, je to značilnost pravega in razumnega človeka. Zato priznam, da imam sicer nekaj razlogov, da se potožim zaradi usode, vendar imam več razlogov, da jo pohvalim. Kajti česar nisem prej mogel razumeti, sem se v majhnem delu dneva naučil, da nisem sposoben ukazovati drugim, ampak da bi moral biti pod poveljstvom drugega in si ne bi smel iz ambicije prizadevati za zmago nad tistimi, od katerih je slavneje biti premagan."

Nato je vojsko pripeljal do Fabijevega šotora in ga nagovoril z besedami:

"Danes si dosegel dve zmagi, diktator: s pogumom nad Hanibalom in s preudarnostjo in plemenitostjo do svojega prijatelja v službi; s prvo si nam rešil življenje, z drugo si dal veliko lekcijo nam, ki smo bili premagani na našo sramoto, od tebe pa na tvojo čast in odrešitev. Nagovorim te s plemenitim imenom svojega očeta, ker ne poznam bolj častne osebe, s katero bi te nagovoril, ker je ta tvoja dobrodelnost večja od dobrodelnosti mojega starša. Namreč on me je samo rodil, medtem ko tebi ne dolgujem samo svoje rešitve, temveč tudi rešitev vseh teh mojih ljudi."

Fabij je s svojo preudarno strategijo, pozneje imenovano fabijanska strategija, prisilil kartažansko vojsko k umiku in v naslednjih letih, v svojih petdesetih letih, požel še več zmag nad Hanibalom in v Rimu ostal zapisan v spominu kot eden najboljših vojaških voditeljev. Poznejšim generacijam pa je zapustil ne samo vzor dobrega vojskovodje, temveč tudi vzor življenja, izpolnjenega z izražanjem vrlin. Tega ni počel zaradi sebe, temveč zaradi nečesa, kar je ideja za okrajšavo SPQR (Senatus Populusque Romanus) – za senat in rimsko ljudstvo. Torej zaradi ljubezni do senata, kot sveta najbolj izkušenih, ter ljubezni do domovine in do ljudi. Zavedanje tega je bila vodilna nit njegove življenjske poti. 🏛️

FILOZOFSKA EKOLOGIJA

NOVA AKROPOLA AVSTRALIJE

Danes, ko se povsod okoli nas kažejo okoljski problemi, se čedalje bolj zavedamo, kako naše naravno okolje propada. Mesta nimajo ne čistega zraka ne pitne vode, ki sta potrebna za zdravo življenje. Marsikje na svetu prihaja do erozij in spreminjanja rodovitne zemlje v puščavo, rodovitna zemlja pa je pomembna za naše preživetje. Velike podnebne spremembe, ki privedejo še do drugih naravnih pojavov, povzročajočih velike izgube in trpljenje, so realna nevarnost.

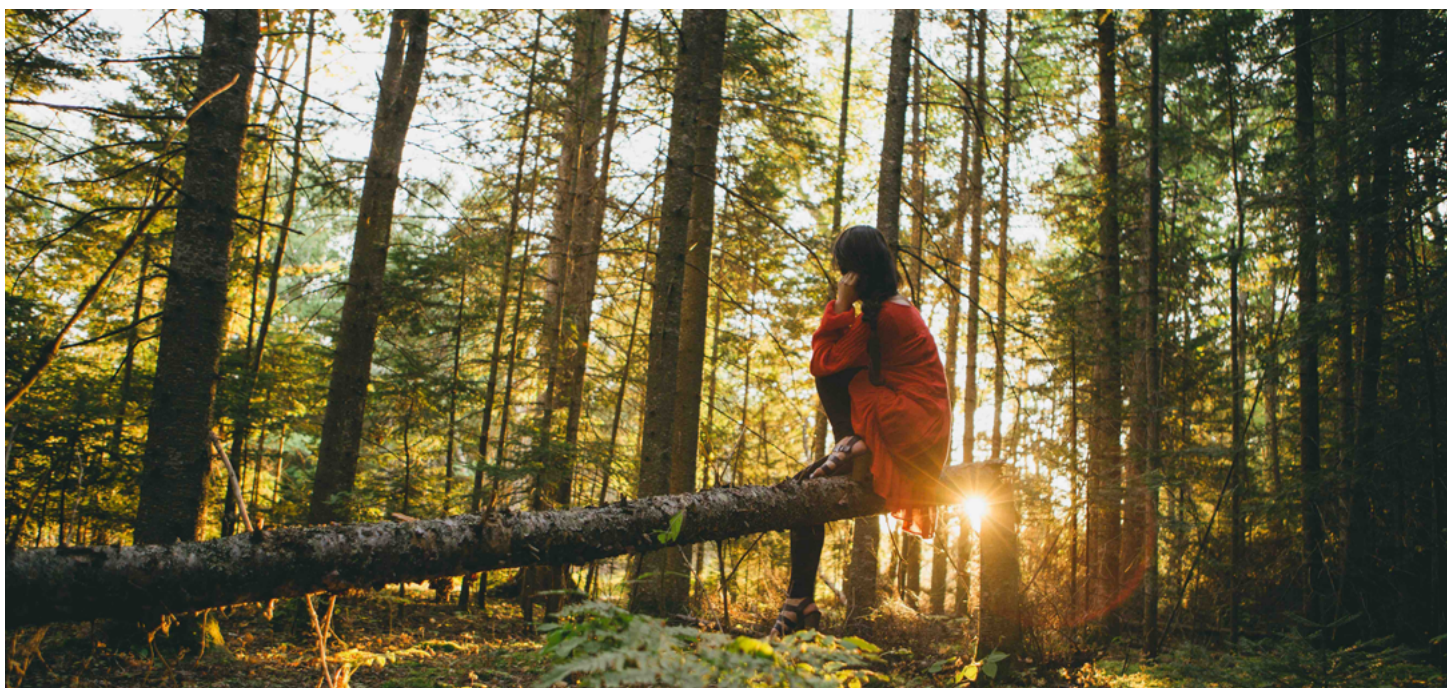
Nujno moramo razumeti okolje, v katerem živimo, torej naravne, kompleksne sisteme našega planeta, pri čemer je najpomembnejša predpostavka, da je Zemlja živo bitje. Zato moramo združiti dve pomembni prvini človeške modrosti: znanost in filozofijo. Obe morati delovati skladno, saj postane znanost brez filozofije mehanična in materialistična ter pozablja, da si Zemlja in ljudje delijo enake naravne pogoje. Naravna filozofija poudarja pomembnost teh pogojev in izkušenj, ki si jih delimo Zemlja in človeštvo in ki jih odkrivamo v svojem življenju. Ta dva stebra modrosti, znanost in

filozofija, sta bila temelja, na katerih so bile zgrajene vse velike civilizacije v preteklosti.

Res je, da se je človeštvo oddaljilo od narave, rezultat pa je trpljenje. Človeštvo mora ponovno vzpostaviti naravne vezi s svojo materjo Zemljo in se spomniti, da je del narave in da mora nujno spoštovati naravne zakone ter z njimi uskladiti svoje življenje. Le tako bomo lahko imeli korist tako človeštvo kot tudi Zemlja.

DEFINICIJA EKOLOGIJE

Ekologija je veda, ki preučuje odnose med živimi organizmi, njihov vpliv na okolje, v katerem živijo in vpliv tega okolja nanje. Čeprav se je razvila kot veja biologije, vključuje tudi znanje iz kemije, fizike, matematike in mnogih drugih naravoslovnih ved. Izraz se pogosto uporablja napačno, in sicer za opis naravovarstvenih dejavnosti.

Izraz *eko* ni novost. Izhaja iz grške besede *oikos*, ki pomeni dom, kar pa označuje mesto, kjer živimo. Ekologija je veda o tem, kako živa bitja delujejo znotraj enega doma – "našega" okolja na planetu Zemlja.

Povsod vlada celovitost okolja, preživetje vseh vrst na Zemlji pa je odvisno od ohranjanja ravnovesja v teh okoljih. Znanost, združena s filozofskimi načeli, lahko deluje bolj usklajeno v odnosu do narave in spoštuje različne oblike življenja. Filozofija ponuja bogato znanje in razumevanje, saj prepozna naravo kot vez med vsemi oblikami življenja. Filozofija raziskuje naravo življenja vseh bitij.

POMEN EKOLOGIJE

V zadnjem času se zaradi uničujočih posledic ekoloških nesreč ter izumiranja rastlinskih in živalskih vrst povečuje zanimanje za ekologijo in druge znanstvene vede o okolju.

Večina človeštva živi z napačno predpostavko, da je bilo vse na tem planetu ustvarjeno izključno za človeka. V mnogih primerih so sebični interesi človeka, njegov pohlep in želja po kopičenju bogastva in materialnih dobrin tisto, kar ga žene k izkoriščanju narave. Razumeti moramo, da narave ne moremo večno izkoriščati, ker se bo, tako kot vsako drugo živo bitje, na koncu odzvala na naša škodljiva dejanja in povzročila katastrofalne posledice za ljudi.

Ljudje so zaskrbljeni zaradi onesnaževanja zemlje, zraka in vode ter izumiranja rastlinskih in živalskih vrst. Toda zakaj so zaskrbljeni? Se počutijo krive zaradi rušenja naravne harmonije ali pa se zavedajo, da ne morejo preživeti, če bo narava uničena?

Filozofija se je po zaslugi starodavne modrosti vedno osredotočala na odnos med človekom in naravo. Raziskovala je človekov položaj v naravi in našo sposobnost, da se čutimo eno z njo in prepoznamo svoje mesto znotraj te celote; pomagala je odkriti vrline, kot so ljubezen, bratstvo, razumevanje, velikodušnost, medsebojno deljenje in spoštovanje okolja.

"ZEMLJO IN ČLOVEŠKO TELO LAHKO DOJEMAMO ENAKO, SAJ JE OBOJE SESTAVLJENO IZ ŠTIRIH ELEMENTOV: VODE, ZRAKA, OGNJA IN ZEMLJE."

ZEMLJA KOT ŽIVO BITJE

V veselju obstajata enotnost in življenje. Mehanizem veselja se vrta v različnih oblikah in dimenzijah in z izjemno natančnostjo ustvarja svetove, ki nato ustvarjajo svoje cikle rojstva, zorenja, dekadence in smrti. Če obstajata gibanje in povezava, ki vodita do sprememb pretoka različnih energij, potem obstaja življenje. Lahko rečemo, da je veselje kot makročlovek in da je človek kot mikrokozmos. Zemljo in človeško telo lahko dojemamo enako, saj je oboje sestavljeno iz štirih elementov: vode, zraka, ognja in zemlje. Zemlja ima reke (*voda*), ki so njene žile; *zrak*, ki je vitalen element atmosfere; temperaturo, kar pomeni toploto, *ogenj*; trden element, temelj, *zemljo* samo. Opazimo lahko, da na našem planetu obstajajo štirje klasični elementi življenja.

Gaia je grška beseda, ki pomeni *Zemlja*. Prvotni pomen te besede bi bil *Mati Zemlja*. Rojeni smo na Zemlji, kjer živimo, rastemo in nazadnje umremo. Torej lahko živimo le v odvisnosti od pogojev in virov, ki nam jih zagotavlja Zemlja.

EKOLOŠKI PROBLEMI

Ni dvoma, da so osnovni elementi, tla, voda in zrak, onesnaženi.

Tehnološke in družbene spremembe v zadnjih tristo letih so privedle do tega, da se je odnos med človekom in naravo začel omejevati izključno na ekonomske zadeve. Narava je prenehala veljati za živo bitje in postala le vir naravnega bogastva, ki ga lahko neprestano izrabljamo in izkoriščamo.

Nujna je sprememba. Zavedati se moramo, da je vse v naravi živo. Narava je živo bitje, veselje je živo, človek pa je del narave in veselja. V naravi obstaja temeljni zakon vzroka in posledice. Razumeti moramo ne samo posledice, temveč tudi vzroke. Vzroke moramo temeljito preučiti, pri čemer nam lahko pomaga filozofija. Vprašati se moramo:

1. Je človek lastnik narave ali njen del?
2. Če človek verjame, da se bori proti naravi, kaj se bo zgodilo, če bo v tem boju zmagal?
3. Kaj lahko storim za naravo in vsa živa bitja sam?

POL MILIJARDE LJUDI ŽIVI V DRŽAVAH, KI SE SPOPADAJO Z VODNIM STRESOM ALI POMANJKANJEM VODNIH VIROV.

ZNAKI EKOLOŠKE DEGRADACIJE

V zadnjem stoletju in še posebej v zadnjih petdesetih letih, so ljudje naredili ogromne spremembe v okolju na globalni ravni. Tisti, ki jih najbolj prizadenejo okoljski problemi, od onesnaževanja vode do podnebnih sprememb, so najrevnejši. Ti nimajo niti najmanjših možnosti za spremembo življenjskih razmer ali življenjskega sloga, da bi se lahko postavili v bran in se spopadli z okoljskimi težavami. Tu je nekaj primerov:

- Veliki kmetje, lastniki rančev, upravljavci gozdov, načrtovalci in investitorji, ki gozdove spreminjajo v gradbena zemljišča, so posekali približno polovico svetovnega gozdnega pokrova, od preostale polovice pa je 30 odstotkov degradiranega in razdrobljenega. V drugi polovici prejšnjega stoletja je degradacija tal znatno skrčila kmetijska zemljišča. V zadnjih letih je rast prebivalstva v mnogih državah močno preseгла proizvodnjo hrane. Približno 821 milijonov ljudi (2017) je dolgotrajno podhranjenih.
- Tri četrtnine svetovnega ribjega fonda je izlovljenega do ali celo preko meje trajnostnega razvoja; v zadnjih petdesetih letih je ladjevje za industrijski ribolov izlovlilo vsaj 90 % velikih oceanskih plenilcev – vključno s tuno, sinjo jadrovnico in mečarico.
- Od leta 1950 se je povpraševanje po vodi v svetu potrojilo. Količina in kakovost podtalnice upadata zaradi prekomernega črpanja, uporabe gnojil in pesticidov ter razlitja industrijskih odplak. Pol milijarde ljudi živi v državah, ki se spopadajo z vodnim stresom ali pomanjkanjem vodnih virov, po ocenah pa se bo do leta 2025, glede na sedanje trende, to število povečalo na 3 milijarde.
- Zaradi porabe fosilnih goriv je raven ogljikovega dioksida danes za 18 % višja kot leta 1960 in po ocenah za 31 % višja kot na začetku industrijske revolucije leta 1750. Kopičenje toplogrednih plinov v ozračju, vključno z ogljikovim dioksidom, bo nedvomno povzročilo ekstremne temperaturne spremembe in močna neurja.

- Morska gladina se je po ocenah zvišala za 10 do 20 cm, predvsem zaradi taljenja ledenih površin in širjenja oceanov kot posledice globalnega segrevanja. Majhne otoške države, nižinska mesta in kmetijska območja se soočajo s hudimi poplavami ali poplavljanjem dela obale.

PROBLEM POTROŠNIŠTVA

Med največjimi zli našega časa je velika nagnjenost k potrošnji. Kapitalistični sistem nenehno spodbuja nepotrebno porabo. Sistem je odvisen od pospeševanja prodaje s ciljem ustvarjanja dobička, saj bi brez dobička sistem hitro zdrsnil v gospodarsko recesijo, ki bi povzročila množično brezposelnost. V današnjem sistemu je vse predmet nakupa in prodaje. Prekomerna poraba povzroča veliko uničevanje naravnih virov.

Gandhi je nekoč dejal: **"Zemlja ima dovolj bogastva, da zadovolji potrebe vseh ljudi, ne pa tudi vsega njihovega pohlepa."**

Zato je smiselno imeti preprost, zmeren življenjski slog. Kot pravi Theodore Roszak v svoji knjigi *Politics and Transcendence in Post-Industrial Society*: "Ne imejte ničesar preveč, ničesar ne zamudite, ampak imejte toliko, kolikor naravno in resnično potrebujete." Ta veliki mislec in opazovalec družbenih sprememb še poudarja: "Gospodarjenje s sredstvi in preprosto življenje – kot posledica svobodne izbire – sta bila vedno skrivnost izpolnjenosti, medtem ko sta pohlep in ekstravaganca brezupno tratenje življenja. To bi moralo biti splošno znano dejstvo. V našem okolju pa je to krivoverstvo."

Trajnostno bivanje se nam včasih lahko zdi oddaljen cilj, vendar obstaja močan razlog, da si ga prizadevamo doseči. Današnja uporaba in ravnanje z dobrinami in storitvami ustvarjata številne resne okoljske probleme. Eno najbolj očitnih je nenadzorovano kopičenje trdnih odpadkov po vsem svetu. Cilj trajnostnega bivanja je zmanjšati neposredno obremenitev okolja z uporabo blaga in storitev ter razpolaganja z njimi. Poleg tega lahko delovanje na strani povpraševanja pomaga zmanjšati tudi "ekološko prtljago" blaga in storitev, ki se nabere v našem celotnem življenjskem ciklu.

GLOBALNI POTROŠNIKI IN VZTRAJAJOČA REVŠČINA

Hitra rast svetovnega potrošniškega razreda je povezana z intenzivnim izčrpavanjem naravnih virov, kot so prekomerna poraba mesa in vožnja z avtomobilom, pa tudi splošna raba energije na planetu. Vse to vpliva na naravne vire, saj narašča povpraševanje po nafti, vodi, energiji, lesu, žitih, kovinah in mineralih. Razred potrošnikov ni omejen samo na industrijske države. S hitro rastjo prebivalstva v državah v razvoju in z vse večjo globalizacijo svetovnega gospodarstva ima vedno več ljudi možnost, da si privoščijo večjo raznolikost blaga in storitev. Kadar rast prebivalstva sovpada z visoko stopnjo potrošnje, kot je to v nekaterih industrijskih državah, je vpliv te rasti ogromen. Istočasno pa se dva od petih ljudi trudita preživeti z manj kot dvema dolarjema na dan.

POSEDOVANJE: PATOLOGIJA SODOBNEGA ČASA

Želja po posedovanju je vrednota, na katero prisegajo številni. Opevajo jo naša kultura, televizija, internet, radio, časopisi, reklamni panoji, okna nakupovalnih središč ter običajna vzgoja in izobraževanje, ki nam večkrat sporočajo: "Več je bolje". Več imetja, več bogastva, več zabave, več dejavnosti, več hrane. Posedovanje je zarisalo globoke brazde v naš um. Bogastvo pomeni uspeh, revščina pa neuspeh.

Zdi se, da je način boja proti tej "bolezni" enak načinu boja pri kakršni koli osebni preobrazbi. Kar potrebujemo so drugačne vrednote, po katerih bi živeli; vrednote, za katere v svojem srcu čutimo, da so bolj smiselne od tistih, ki so do sedaj vodile naše življenje. Nato moramo spremeniti navade svojega telesa in uma, da bodo ustrezale resničnim potrebam človeškega življenja. Tem vrednotam lahko rečemo *zakon absolutne nujnosti*. Uporabimo ta zakon na primeru hrane. Vsaka duhovna tradicija poudarja, da ne smemo razsipavati, da naj kuhamo in jemo samo toliko, kolikor je potrebno za naše normalno delovanje, saj višek hrane postane strupen, ker ga telo ne zmore predelati. Duhovno rečeno, s prenajedanjem postane hrana zgolj čutni užitek.

Posedovanje moti, uničuje in ustvarja odvisnost od količine. Zakon absolutne nujnosti spodbuja naravne prioritete ravnovesja in kakovosti.

○ PREPROSTOSTI

Na splošno lahko rečemo, da je preprostejši življenjski slog v skladu z naraščajočo okoljsko zavestjo. Da pa se to zavedanje popolnoma razvije, moramo posamezniki, skupine in skupnosti prepoznati njegovo pomembnost.

Kot človeška bitja smo vsi rojeni na tej zemlji. Živimo z uporabo tistega, kar nam je zagotovila narava: zemljo, vodo, hrano, zrak. Ko umremo, končno postanemo del narave v fizičnem smislu. Ta spoznanja nujno vodijo k spoštovanju Matere Zemlje. Svoj način življenja moramo prilagoditi tako, da bo v skladu z naravnimi zakoni. Ker smo neločljiv sestavni del naravnega okolja, vsaka škoda, povzročena naravi, neposredno vpliva tudi na nas.

Te ugotovitve mora spremljati tudi notranji ekološki proces. Če naši odgovori na življenjska vprašanja izvirajo iz rodovitne in bogate notranje pokrajine, bodo najverjetneje močnejši, trajnejši in avtentični del naše filozofije o lastni odgovornosti.

"KER SMO NELOČLJIV SESTAVNI DEL NARAVNEGA OKOLJA, VSAKA ŠKODA, POVZROČENA NARAVI, NEPOSREDNO VPLIVA TUDI NA NAS.

Lahko rečemo, da je *notranja ozelenitev* pravi predpogoj za ozelenitev zunanega sveta in da sta potrebna oba, da bi delovali z integriteto. Notranjo pokrajino je treba izboljševati in izpopolnjevati, dokler popolnoma ne prežame našega vsakdanjega življenja in se odraža v spoštljivem odnosu do sveta. Brez globoke preobrazbe človeške psihe ne bo prišlo do ekološkega ravnovesja. Globalni način razmišljanja, ki ga vsiljuje današnji svet, temelji na konkurenci, potrošnji, gospodarskem nadzoru in kolektivnem razmišljanju. Potrebujemo neodvisne ume, ki delujejo sočutno, jasno in harmonično. Um lahko napolnimo s posvetnimi malenkostmi, skrbmi, željami

"BREZ GLOBOKE PREOBRAZBE ČLOVEŠKE PSIHE NE BO PRIŠLO DO EKOLOŠKEGA RAVNOVESJA."

in smo posledično del ambicioznega in egoističnega uma neskončnih želja, ki prevladuje v današnjem svetu. Lahko pa smo neodvisni in avtentični ter se odločimo imeti le tisto, kar v resnici potrebujemo.

Preprostost srca je veliko pomembnejša od preprostosti imetja. Če povzamemo, bolj preprosto kot si naredimo življenje, več energije bomo imeli za druge stvari, ki jih počnemo, posvečali jim bomo več pozornosti in s tem povečali njihovo kakovost.

V sodobnem svetu se nadaljuje trend ustvarjanja nešteti novih izumov in vrst tehnologije. Veliko teh je koristnih in nam pomaga v vsakdanjem življenju, žal pa je mnogo naših odločitev v zvezi s tem povezanih z denarjem ali socialnim statusom in s škodljivimi posledicami za okolje ter vse večjim razslojevanjem družbe.

Poleg tega lahko obsežno strukturo človeške misli, ki v veliki meri temelji na umu želja, primerjamo s kolektivnimi željami, ki pritiskajo na nas, kar pa otežuje mentalno jasnost. Zaradi tega trpita kakovost in narava misli posameznikov, skupin, skupnosti in narodov, vendar je naša dolžnost spremeniti obstoječi trend potrošnje in spodbujati obvladovanje in samokontrolo ter živeti dostojanstveno in naravno. Izziv je velik, a človeštvo se bo prej ali slej moralo soočiti z njim.

TIZIAN:

SPAJANJE SENZUALNEGA Z BOŽANSKIM

SIOBHAN FARRAR

Tizian (1488–1576) je največji benečanski slikar italijanske renesanse, ki si je slavo in priznanje po celotni Evropi prislužil že v času svojega življenja. Zbirka slik, imenovana "Poezije" (ime, ki ga je skoval Tizian sam), orisuje poetiko slik ali poezijo, ki je zbrana v slikah in narisana ob Ovidijevih klasičnih epskih pesnitvah *Metamorfoze* (20 pr. n. št.). Umetnine, prvotno izdelane za princa Filipa Španskega (pozneje kralja Filipa II.), so bile prvič po 450 letih zbrane v londonski narodni galeriji.

Renesančni humanizem je poezijo, slikarstvo in filozofijo razumel kot stremljenje k istemu neizrekljivemu viru. Nadarjen umetnik naj bi posedoval nenavadne imaginativne in intuitivne sposobnosti, nadarjen pesnik naj bi posedoval izjemne miselne moči, filozof pa naj bi na skromen način združeval oboje ... "Zdi se, da so filozofi tudi slikarji in pesniki, pesniki pa slikarji in filozofi," je dejal Giordano Bruno.

Renesančne umetnosti skupaj z renesančno filozofijo temeljijo na ponovni obuditvi velikih del in idej klasičnega sveta. Lahko je pozabiti, a nekaj časa po razpadu rimskega cesarstva je civilizirana Evropa skoraj prenehala obstajati. Njeno prebivalstvo je za ruševine velikih templjev in struktur, ob katerih so bivali, menilo, da so jih tja postavili mitološki velikani. Na srečo si je Evropa v srednjem veku opomogla in nato, z nadaljnjim ponovnim odkritjem klasičnega sveta v renesansi, pridobila gorečo vitalnost in samozavest, raziskovalno in inovativno naravnost ter občutek moči.

FLORA

Tizian je bil v središču renesanse sredozemskega sveta; prek beneških trgovcev je imel dostop do najboljših materialov in pigmentov, zato je ustvarjal z živimi barvami na platnu. V njegovem inovativnem sproščenem slogu nanašanja barv s čopičem so pozneje prepoznali predhodnika slikarskih gibanj, kot sta impresionizem in ekspresionizem, poleg tega je močno vplival na mojstre, kot sta Rubens in Bernini. Od blizu

so platna kot morje ekspresivnih barv in občutenih potez s čopičem, a če stopimo le malce nazaj, se podobe razkrijejo v čarobni transformaciji sijoče jasnosti, kjer barva stopi v ozadje in namesto tega stopijo v ospredje bazeni vode, stekla, kamna in tople zlate svetlobe.

Tizian ni ustvarjal svojih del na enak način, kot so to počeli njegovi sodobniki iz Firenc, na primer Michelangelo; raje se je izražal, boril in v neumorni vnemi vedno znova preoblikoval svoja dela, pri čemer je svoje stvaritve rojeval iz sveta barv. Morda Tizian zato ne ustreza popolnoma platonski definiciji umetnosti in poezije – kot nečesa kar popolnoma presega senzualno strast, saj njegove upodobitve žensk nedvomno izžarevajo očitno zapeljivost in moč. Kljub temu pa zemeljske moči niso cilj ali bistvo poetike teh slikarskih del, te namreč zasledujejo višje oktave v svoji kontemplaciji o ljubezni, poženju, transformaciji in smrti. V vsakem delu lahko zasledimo intimen prizor iz mitologije, kot je na primer

spočetje Perzeja prek Jupitrovega zlatega dežja, ki pada na zleknjeno Danajo, ali spremenitev Akteona v jelena in njegova smrt, potem ko so ga požrli njegovi lastni lovski psi ... Nad temi prizori lahko v oddaljenih pokrajinah ugledamo obrise civilizacij, ki bi lahko brez težav sodile tudi v naš čas. Nizajoči se prizori junakov in boginj so videti tako, da bi jih lahko ugledal tudi na naših obzorjih, zavestno, v kateremkoli zgodovinskem trenutku ...

V renesančnem humanizmu, kjer so umetnost, poezija, mit, intelekt in boj za življenje zlit v eno, se za mitološke prizore morda zdi, kot da spadajo na obalo naših življenj. Zdi se, da je Tizian v ciklu "Poezija" kot umetnik, ki si prizadeva, da bi kanaliziral čutno dimenzijo v mitološko in božansko dimenzijo ter tako zblizuje ta dva sveta v enega, kot se medsebojno zlivata tudi v človeškem življenju. 🍷

DANAJA IN ZLATI DEŽ

KNJIGE IN REPLIKE V PRODAJI

Knjige in replike lahko kupite v prostorih Nove Akropole.

Lahko jih naročite tudi preko maila na info@akropola.org.

NAŠE KNJIGE

130 x 205 mm
104 STRANI
TRDA VEZAVA
CENA: 12 €

130 x 205 mm
112 STRANI
TRDA VEZAVA
CENA: 10 €

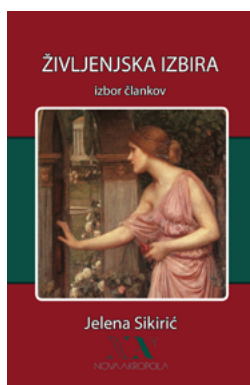
130 x 205 mm
176 STRANI
TRDA VEZAVA
CENA: 10 €

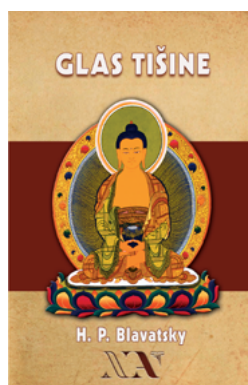
130 x 205 mm
112 STRANI
TRDA VEZAVA
CENA: 10 €

130 x 205 mm
64 STRANI
TRDA VEZAVA
CENA: 10 €

130 x 205 mm
159 STRANI
TRDA VEZAVA
CENA: 12 €

130 x 205 mm
102 STRANI
TRDA VEZAVA
CENA: 10 €

105 x 148 mm
32 STRANI
MEHKA VEZAVA
CENA: 2 €

ARHEOLOŠKE REPLIKE

Arheološke replike so kopije motivov iz različnih časovnih in kulturnih obdobj in predstavljajo kulturno dediščino človeštva. Vsak posamičen izdelek je izdelan v ateljeju Nove Akropole. Vsaka replika ima tudi simboličen pomen, zato je lahko odlično darilo.

Cenik replik

Grčija in Rim

Slovenija

**KO NE MOREMO VEČ SPREMENITI
SITUACIJE, SMO IZZVANI,
DA SPREMENIMO SEBE.**

VICTOR FRANKL

www.akropola.org